

Den norske kjøttbransjens retningslinje for omsetning av livdyr i storfeproduksjonen

Vedtatt av styret i Animalia AS 18.05.21

Anbefalt av samarbeidsrådet i Helsetjenesten for storfe den 29.04.21

Den norske kjøttbransjens retningslinje for omsetning av livdyr i storfeproduksjonen

Den norske kjøttbransjens retningslinje for omsetning av livdyr i storfeproduksjonen er utarbeidet i samsvar med «Forskrift om tiltak mot dyresjukdommer og zoonotiske agens hos dyr» av 1. juli 2018, «Forskrift om hold av storfe» av 22. april 2004 og «Lov om matproduksjon og mattrygghet mv.» av 1. januar 2004.

1. Formål

Retningslinjens formål er å sikre lav risiko for smitteoverføring mellom norske storfebesetninger ved livdyromsetning.

2. Definisjoner

Besetning	En gruppe storfe som utgjør en smittemessig enhet og tilhører samme produsent
Livdyrformidler	Virksomhet som formidler livdyr mellom kjøper og selger (slakteriformidlet), eller bistår kjøper og selger i varierende grad (direkteformidlet)
Kjøper	Produsent som kjøper livdyr
Selger	Produsent som selger livdyr
Livdyr	Fôringsdyr og avlsdyr som skal leve videre i kjøperbesetning, ikke dyr som sendes direkte til slakt.
Avlsdyr	Dyr som selges for avl.
Fôringsdyr	Kalv og ungdyr som selges for oppfôring til slakt.
BRSV/BCoV-status	Rød (positiv) eller grønn (negativ) status basert på testing for antistoffer i samlemelk-prøve eller blodprøve fra 4 ungdyr. Varslet mistanke om smittsom diare/luftvegsinfeksjon til Tines beredskapstelefon gir rød status. Gyldig status betyr at prøvetaking skal være nyere enn 410 dager. Status vises i Dyrehelseportalen (DHP), Kukontrollen og Storfekjøttkontrollen
Digital dermatitt (DD)	Alvorlig hudbetennelse i, foran eller bak i klauvspalten med sår som lett blør.
Klauvspalteflegmone	Dyp infeksjon i klauvspalten med symmetrisk hevelse, vond lukt og gjerne sår i klauvspalten. Forårsaker ofte forhøyet temperatur og akutt halthet.
Klauvskjæringsfrekvens (KF)	Antall klauvskjæringer delt på antall hunddyr over 2 år, per siste 12 mnd. Ved flere klauvskjæringsbesøk legges frekvensene sammen. Eksempel: Ved klauvskjæring av 18 av 20 dyr over 2 år to ganger siste 12 mnd, er frekvensen $0,9 + 0,9 = 1,8$

Klauvstatus	<p>Rød (positiv) eller grønn (negativ) status på klauvhelse på grunnlag av klauvskjæringsfrekvens og forekomst av digital dermatitt og klauvspalteflegmone. Status vises i Dyrehelseportalen (DHP) og Husdyrkontrollen.</p> <p>Grønn status krever at alle punkter må være oppfylt.</p> <ol style="list-style-type: none"> Klauvskjæringsfrekvens i besetningen er 0,9 eller høyere og klauvskjæring er utført av veterinær, profesjonell klauvskjærer eller produsent med godkjent kurs. Besetningen har ikke registrert digital dermatitt (DD) siste 24 måneder. Dersom besetningen har hatt DD før siste 24. mnd: DD skal ikke være påvist med klauvskjæringsfrekvens på 1,8 per år siste 24 mnd. Det har vært maksimalt 2 tilfeller av klauvspalteflegmone siste 6 mnd.
Livdyrattest	Attester som bidrar til at kjøper/livdyrformidler kan vurdere om det er smittevernmessig forsvarlig å motta/omsette et dyr: Buskapsattest, egenerklæring buskap, individattest og veterinærattest individ (helseattest) alternativt egenerklæring individ
Buskapsattest	Attest som genereres basert på opplysninger om buskap i Kukontrollen og Storfekjøttkontrollen. Gyldig 7 dager.
Egenerklæring buskap	Attest som fylles ut av produsent via innlogging i Kukontrollen, Storfekjøttkontrollen eller Dyrehelseportalen. Gyldig 7 dager.
Individattest	Attest som genereres basert på opplysninger om individ i Kukontrollen eller Storfekjøttkontrollen. Gyldig 7 dager.
Egenerklæring individ	Attest som fylles ut av produsent via innlogging i Kukontrollen, Storfekjøttkontrollen eller Dyrehelseportalen. Gyldig 7 dager.
Veterinærattest individ (helseattest)	Attest som innebærer helseundersøkelse av dyret. Gyldig 7 dager.
Helsestorfe besetning	Veterinær har godkjent definerte smitteverntiltak. I tillegg har besetning grønn status både på BRSV/BCoV og klauvhelse. Pr 17.03.2021 belønnes dette med en merverdi ved salg av avlsdyr på 1000 kr. Helsestorfeordningen vil bli revidert årlig ut fra smittestatus i landet og hvilke sykdommer som er mest aktuelle.
Livdyrregioner	<p>Nord-Norge: Finnmark og Troms, Nordland (nord for Saltfjellet)</p> <p>Midt-Norge: Nordland (sør for Saltfjellet), Trøndelag, Møre og Romsdal</p> <p>Vestlandet: Vestland, Rogaland, Agder</p> <p>Østlandet: Telemark og Vestfold, Viken, Oslo, Innlandet</p>

3. Virkeområde

Retningslinjen gjelder for tilsluttede virksomheter.

4. Ansvar og roller

Helsetjenesten for storfe

Helsetjenesten for storfe (Animalia) har ansvar for utforming av bransjeretningslinjen. Styret i Animalia AS vedtar bransjeretningslinjen.

Slakteriene

Nortura SA og Kjøtt- og fjørfebransjens landsforbund (KLF) er ansvarlige oppfølging av retningslinjen. Slakterivirkomhetene skal sørge for at livdyromsetningen skjer iht. disse retningslinjene, i de tilfellene der disse virksomhetene har helt og fullt ansvar for formidlingen. I de tilfellene der slakteriene kun transporterer, har de opplysningsplikt og plikt til å transportere ihht punkt 5.4 og 5.5 nedenfor.

5. Krav til livdyrformidler

Livdyrformidler skal sikre at følgende forhold oppfylles ved omsetning av livdyr:

5.1 Generelle krav

Det skal ikke omsettes livdyr fra besetninger der livdyrformidler er kjent med at KOORIMPs retningslinjer for innførsel av levende dyr eller annet avlsmateriale ikke er fulgt. I tvilstilfeller skal livdyrformidler kreve at selger legger fram dokumentasjon fra KOORIMP på at kravene er fulgt.

Næringa kan stille strengere krav enn Mattilsynet når det gjelder livdyrsalg fra besetninger som har vært båndlagt for B-sykdom. Slike krav vedtas i samarbeidsrådet i Helsetjenesten for storfe.

5.2 Krav til omsetning av avlsdyr og fôringsdyr

5.2.1

Avlsdyras helse skal dokumenteres i form av standard livdyrattest: *buskapsattest og egenerklæring buskap, samt individattest og veterinærattest individ*. Avlsdyr over 18 mnd. bør undersøkes i klauvboks, av klauvskjærer eller veterinær, i forkant av utfylling av veterinærattest. Dersom dette ikke er mulig, skal det informeres om i veterinærattesten.

Fôringsdyras helse skal dokumenteres i form av standard livdyrattest: *buskapsattest og egenerklæring buskap, samt individattest og egenerklæring individ*. I særskilte tilfeller kan livdyrformidler kreve *veterinærattest individ* ved omsetning av fôringsdyr.

Disse attestene skal som hovedregel være tilgjengelig for kjøper senest 2 dager før planlagt transport.

5.2.2. Avlsdyr bør kun selges fra besetninger som har grønn klauvhelsestatus.

Livdyrformidler kan fravike fra punkt 5.2.2, men enkeltdyr som selges bør undersøkes grundig i klauvboks før salg og ikke ha kliniske tegn på dermatitt og klauvspalteflelgmone. Det betinger videre at kjøper er informert og fortsatt ønsker dyra. Dette kan være aktuelt i følgende tilfeller:

- Ved oppstart av ny besetning hvor det er umulig med store nok leveranser av avlsdyr

- I noen spesielle tilfeller der det ikke foreligger god nok dokumentasjon på klauvhelse. Eksempel: Besetninger som opphører og der deler av dyra går til slakt og deler omsettes som livdyr.
- Ved salg av dyr til besetning med flere registrerte tilfeller av digital dermatitt enn selgerbesetning.
- Ved salg av dyr fra besetning med registrerte tilfeller av digital dermatitt der det er minst 12 mnd. siden forrige påvisning og 1,8 i klauvskjæringsfrekvens siste 12 mnd.
- Der besetningen har en klauvskjæringsfrekvens på minst 0,9, men produsent eller klauvskjærer ikke har hatt mulighet til å gå grunnkurs i klauvskjæring grunnet manglende kurstilbud. Dette punktet gjelder foreløpig kun til 01.06.2022.
- Der det er gjort en grundig vurdering av dyras klauvhelse hos selger og kjøper, og der risikoen for overføring av smitte anses å være liten.
- Dyr som oppstalles for testing og annet avlsarbeid.

Fravikelsen gjelder per leveranse av storfe.

Det anbefales at vurderingen gjøres i samråd med veterinær i Helsetjenesten for storfe.

Se vedlegg 1 for mer informasjon.

5.2.3 Besetninger som selger livdyr bør ha gyldig status for BRSV og BCoV.

Se vedlegg 1 for mer informasjon.

5.3 Økonomiske virkemidler og opplysningsplikt

Livdyrformidler skal sørge for at livdyrtillegg iverksettes for avlsdyr fra

Helsestorfebesetninger. Størrelsen på tillegg avtales mellom KLF og Nortura.

Livdyrformidler har plikt til å opplyse kjøper om klauvhelsestatus, virusstatus og øvrig helsestatus i selgerbesetning.

5.4 Krav til transport via slakteri

- Livdyr skal ikke transporteres sammen med slaktedyr.
- Livdyr skal transporteres på kjøretøy som er rengjort og desinfisert før start hver dag
- Livdyr fra besetninger med grønn status (virus og klauv) skal hentes først på ruta.
- Livdyr fra besetninger med rød klauvstatus skal ikke transporteres sammen med livdyr fra besetninger med grønn klauvstatus med mindre disse skal til samme besetning.
- Etter transport av dyr fra besetninger med rød status (virus og/eller klauv) skal alltid kjøretøy vaskes og desinfiseres før henting av livdyr fra besetninger med grønn status (virus og klauv).
- Transportør bør unngå å gå inn i husdyrrom. Hvis transportør skal inn i husdyrrom skal klær og sko være rengjort og desinfisert mellom hver besetning. Det beste er om besetningens klær og sko brukes hvis det er tilgjengelig og rent.

Unntak fra punkt 5.4 kan kun skje etter nøye vurdering og med god begrunnelse.

5.5 Krav ved omsetning over livdyrregioner

Se definisjoner på livdyrregioner i punkt 2. Regionkryssende livdyrtransport skal oppfylle følgende krav:

- Kalv skal følges av en veterinærattest.
- Evt. områder med spesiell regionalisering finnes i vedlegg til disse bransjeretningslinjene.

Unntak fra kravet om veterinærattest for kalv kan gis ved lokal omsetning over livdyrregion der det gjøres i tråd med smittevernsvurderingene i vedlegg 1.

Situasjonsbetinget regionalisering: Animalia initierer og koordinerer prosess for å komme fram til felles midlertidige tiltak ved situasjoner som gir behov for ekstraordinære tiltak.

Dette kan være:

- Opprettelse av soner innen en region
- Omsetningstopp innen og ut av regioner og soner
- Anbefalinger eller krav til bruk av karenperiode, karantene, veterinærattest, osv.

6. Gyldighet

Den norske kjøttbransjens retningslinjer for omsetning av livdyr i storfeproduksjonen ble vedtatt av styret i Animalia AS den 18.05.21 og trer i kraft 01.10.21.

Tilslutningen til retningslinjen kan sies opp skriftlig med seks måneders varsel.

Retningslinjer for andre relevante sykdommer kan komme, disse vil bli beskrevet i vedlegg til BRL.

Vedlegg 1 til Den norske kjøttbransjens retningslinjer for omsetning av livdyr i storfeproduksjonen

Dette vedlegget gir utfyllende informasjon om digital dermatitt og virusjukdommer og har til hensikt å gi livdyrformidlere et bedre faglig grunnlag for å informere og gi råd til kjøpere og selgere, samt i noen tilfeller å fravike fra anbefalingene.

Ad 5.2.2. Avlsdyr bør kun selges fra besetninger som har grønn klauvhelsestatus.

Digital dermatitt er en smittsom klauvsjukdom som gir dermatitt (hudbetennelse) med typiske sårdannelser i og rundt klauvspalten. Sårene fører etter hvert til halthet. Digital dermatitt er en multifaktoriell sykdom der smittsomme agens, miljø, fôring og individuelle forskjeller er viktige bidragsyttere til sykdomsforløpet.

Den viktigste smitteveien er via kontakt med dyr fra andre besetninger, dermed er kjøp av livdyr fra besetninger med digital dermatitt en stor risikofaktor. Smittepress varierer i rammede besetninger fra ett tilfelle i noen besetninger til besetninger der store deler av besetningen er rammet. Digital dermatitt er svært vanskelig å sanere bort fra en besetning, så det er svært viktig at digital dermatitt ikke spres til besetninger som fortsatt ikke har smitten. Det finnes ulike varianter av *Treponema*-bakterien, som antas å være viktigste smitteagens. Det antas at jo flere ulike varianter som befinner seg i besetningen, jo flere dyr vil affiseres og tilfellene vil være mer alvorlige. Noen varianter av bakterien er dessuten mer aggressive enn andre. Dette er grunnlaget for at det ikke omsettes dyr fra besetninger med flere tilfeller av digital dermatitt enn kjøperbesetning.

Selv med grønn klauvstatus kan sykdomstilfeller av ulike grunner overses/underrapporteres. Derfor er det en ekstra sikkerhet at veterinær eller klauvskjærer undersøker enkeltdyr som skal selges i klauvboks (kodes som forebyggende beskjæring 782 eller 00 Normal), for å sikre at dyret ikke har sår eller skorper i klauvspalten og dermed ikke har tegn til verken digital dermatitt eller mild dermatitt. Det anbefales undersøkelse i klauvboks på alle dyr over 18 mnd, men det er spesielt viktig at dyr som selges fra besetninger som har hatt digital dermatitt eller som har det per d.d, men likevel skal selge dyr (se punktene om mulige fravikelser under 5.2.2). En besetning som er rød pga manglende klauvskjæringsfrekvens kan være uten digital dermatitt, men dette vet man ikke. Derfor er det svært viktig, dersom det selges dyr fra slike besetninger, at enkeltdyr undersøkes grundig i klauvboks. Risikoen for digital dermatitt er lavere i båsfjøs enn i løsdriftsfjøs og det anbefales å begrense slike unntak til der selgerbesetning er båsfjøs.

Ad 5.2.3 Avlsdyr bør kun selges fra besetninger som har en gyldig status på BRSV/BCoV.

BRSV, også kjent som smittsom hoste, rammer luftveiene til storfe. Typiske symptomer er hoste og snørr, men den kan også forårsake høy kalvedødelighet i hardt rammede besetninger. BRSV rammer primært yngre dyr.

BCoV, også kjent som smittsom diare og vinter dysenteri, rammer primært mage og tarm på storfe. Typiske symptomer er feber, diare, redusert matlyst og melkedropp. Påfølgende konsekvenser av dette er ofte redusert melke kvalitet og tidlig utrangering av dyr grunnet permanent redusert ytelse. Kalver kan bli alvorlig uttørket, ha redusert tilvekst og ha symptomer på luftveislidelse.

BRSV/BCoV er de mest tapsbringende virusjukdommene vi har i norsk storfeføring, og konsekvensene kan bli store for dyrehelse, dyrevelferd, produksjon og økonomi. Begge virusene tilrettelegger dessuten forholdene for sekundære bakterielle infeksjoner som kan gi alvorlige helseproblemer for individ og besetning.

Dette er dessuten virussykdommer som spres lett mellom besetninger gjennom livdyrhandel, og de spres fort innad i en besetning. Derfor er det anbefalt at alle som kjøper/selger livdyr har en gyldig status slik at kjøper kan gjøre en grundig vurdering om hvorvidt dyret er egnet for besetningen og vet hvilken smittestatus dyret tar med inn i besetningen. Statusen indikerer også hvor godt produsenten lykkes med smittevernsrutinene i den daglige driften, da smitte også kan komme inn i besetningene via personell og utstyr. I de tilfellene der det ikke foreligger en gyldig besetningsstatus er det viktig at livdyrformidler innhenter informasjon fra selger om evt sjukdomsutbrudd eller mistanke om det. Slik informasjon er avgjørende for kjøper da det ikke er annen tilgjengelig kunnskap om helsestatus/smittevernstatus til å gjøre et velbegrunnet valg, og dermed redusere risiko for uønsket smitte inn i besetning.

5.4 Krav til transport via slakteri

Alle produsenter skal ha en smittevernplan og den bør legges til grunn for utlevering og mottak av liv- og slaktedyr (Hvordan utlevering av dyr skal foregå; beskrivelse av rene og ureine soner, sikring mot at dyr returnerer fra bil til fjøs, dyrebilsjåføren bevegelser, fjerning av strørester fra dyrebil, utlevering med eget transportmiddel utenfor gårdsplassen, mm).

5.5 Krav ved omsetning over livdyrregioner

Unntak fra kravet om veterinærattest på kalv over regionsgrense kan gis hvis omsetningen skjer lokalt innenfor et slakterianleggs naturlige omsetningsområde, og det i tillegg gjøres en grundig smittevernsvurdering hvor risikoen for overføring av smitte anses å være liten.

Det er viktig at regionsgrensene respekteres da det kan være store forskjeller på smittepress og helseutfordringer mellom de forskjellige regionene. Eksempelvis er BRSV/BCoV langt mindre utbredt i region Nord enn de andre regionene. Det er derfor viktig at vi ivaretar den gode helsen ved å ha en restriktiv tilnærming til regionkryssende livdyrhandel.

Enkelte områder har høyere smittepress og dyretetthet enn andre, og den samme restriktive holdningen bør utøves med hensyn på salg mellom områder med høyt og lavt smittepress innad i livdyrregionen.